

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
 Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
 za Slovenijo in slovenski del
 Julijske Krajine
 LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

STRANA

Duhovna veza između pojedinih dijelova naroda je najjača veza. Naš list je duhovna veza između nas u emigraciji i našta u Julijskoj Krajini. Sačuvajmo i proširimo ovaj naš list da sačuvamo i proširimo našu vezu. Najmanje što možemo učiniti je to, da uredno plaćamo svoju preplatu.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Francuska uz Čehoslovačku

Francuska je djelomično mobilizirala. Pozvana su pod oružje nekoja godišta rezervista, popunjena je Maginotova linija na stanje ratnog potencijala, vojnici i oficiri na dopustu pozvani su smjestiti u kasarne, političke strasti su se donekle stišale i sva štampa, od skrajne desnice do ekstremne lijevice odobrava vladine mjere. Te mjere, kao što javlja pariški dopisnik „Politike“ imaju dva neposredna cilja:

- 1) da se pokaže onima kojih se to tiče da je Francuska ozbiljno i definitivno rješena da oružano pomogne Čehoslovačku za slučaj neizazvanog napada;
 - 2) da se pripremi sve što je potrebno da bi Francuska u slučaju potrebe mogla smjestiti pristupiti izvršenju svojih obaveza prema Čehoslovačkoj i to bez ikakvog zakašnjenja i smetnje.
- Te francuske vojničke mjere došle su kao posljedica intrantsivnosti Sudetsko-njemačke stranke u ČSR, odnosno same Njemačke i kao predostrožnost na velike njemačke manevre duž francuske granice i kongresa nacističke stranke u Nürnbergu koji se održava ovih dana. Svi ti njemački potezi davali su dojam da Njemačka misli staviti Evropu pred gotov čin upadom u Čehoslovačku sa sličnim izgovorom 'kao ovog proljeća prigodom Anshlusa.
- Za to vrijeme je Engleska primjenila istu taktiku kao i u španjolskom pitanju. Taktiku zavlčenja i pritiska na onu stranu koja je naklonjena ili prisiljena na popuštanje. Čini se da se misija lorda Runcimana sastoji baš u tome, kao što smo to još u prošlom broju naglasili. Pristiti Čehoslovačku da ide do krajnjih granica popuštanja, pa štaviše i preko toga, što se vidi i iz jednog senzacionalnog uvodnika u „Timesu“ ovih dana u kojem se predlaže da se krajevi u kojima stanuju Nijemci otcijepi od ČSR i pripoje Njemačkoj. Engleska vlada je bila prisiljena da naglasi u jednom komunicu kako je taj prijedlog „Timesa“ samo članak sasvim privatne naravi i da se engleska vlada ne slaže s njim. Ali mučan utisak je ostao tim više što je poznato da i lord Runciman i velik broj uticajnih lica blizu današnje engleske vlade pripada onom germanofilskom krugu u Engleskoj koji je sklon Njemačkoj.
- Isto kao i u takozvanoj politici nemilješanja, Engleska naglašuje da je osnovno spasiti mir. Spasavajući na taj način mir, Engleska je izvršila takav pritisak na Čehoslovačku da je predsjednik dr. Beneš u noći 5. o. m. bio prisiljen da predloži vladu pristanak na glavne zahtjeve Sudetsko-njemačke stranke iznesene u Karlovim Varvama za koje se još pred petnaestak dana tvrdilo da bi primanje tih zahtjeva značilo posvećavanje kapitulaciju pred Njemačkom.
- Ali Sudetskonjemačka stranka, koja je u početku pristala da na temelju tih prijedloga vlada diskutira dalje, nenadano je prekinula pregovore motivirajući taj prekid incidentom između policije i neklih poslanika Sudetsko-njemačke stranke u Moravskoj Ostravi. Čini se da je to samo manevar: najprije primiti prijedlog i pristati na diskusiju da se ne bi previše nagatelo englesku žicu, a zatim odložiti pregovore čekajući razvitak događaja nastalih kongresom u Nürnbergu i francuskom vojničkom pripremom.
- Po svemu se čini da je odlučna akcija Francuske ovom prilikom presjekla -svaki daljnji pritisak na Čehoslovačku koji bi doveo do raspadanja ČSR ili u najmanju ruku do potpune neutralizacije njezine važnosti i funkcije u Srednjoj Evropi. Ako mislimo na već spomenuti uvodnik u „Timesu“, dalje na zahtjev, do sada još neslužbeni, Sudetsko-njemačke stranke da se svi Česi isele iz područja u kojem su Ni-

Prijedlog čehoslovačke vlade Čehoslovačka popustila do krajnje granice - Ponovan prekid pregovora

U Čehoslovačkoj se situacija skoro preko noći izmijenila. Senzaciju pobudjuje preokret, koji je u noći, 5. o. m. uslijedio u Pragu time, da je predsjednik dr. Beneš pristao na glavne zahtjeve sudetsko-njemačke stranke, te vojničke mjere, koje je Francuska predložila na granici prema Njemačkoj. Ovo zela, na granici evropske štampe i političkih krugova u svim centrima Evrope. Ističe se, da je nenadani preokret u Pragu nastupio posvema neočekivano. Prema informacijama štampe iz Londona ovaj nenadani preokret je posljedica silnog pritiska koji je vlada Velike Britanije tokom nedjelje izvršila u Pragu. Posjet lorda Runcimana kod predsjednika dra Beneša bio je posljednji udarac prije kapitulacije i nakon toga predsjednik dru Benešu nije preostalo ništa drugo, nego da sa zove vladu na izvanrednu sjednicu.

da prikaže situaciju, koja je prijetila sigurnim ratom i da na temelju pritiska Velike Britanije zatraži prihvat svih osam tačaka Konrada Henleina.

Glavne točke novog prijedloga čehoslovačke vlade sastoji se u sljedećem:

1. Preporučuje se načelo postavljanja državnih činovnika razmjerno prema narodnosti;
2. U oblastima, u kojima živi samo jedna narodnost, činovnici će biti imenovani samo iz te narodnosti;
3. Oblasti će imati redarstvo dotične narodnosti;
4. Novi zakon o upotrebi jezika bit će osnovan na potpunoj jednakosti;
5. Da će se pomoć industrij i njemačkim oblastima, koje su najteže stradale uslijed krize. Ta će se pomoć dati zajmom; u iznosu od 700.000.000 kruna i pod povoljnim uvjetima;
6. Nacionalne autonomije u kantonalnom sistemu. Na taj način njemačka će narodnost imati vlastite vlade u teritorijalnim granicama, u kojima su Nijemci u većini. Sva pitanja, koja ne zadržu u državno jedinstvo, lokalno će se riješavati. Integritet granica i državno jedinstvo bit će stvarno zajamčeni;
7. U centralnoj vladi bit će ustanovljene specialne okružne sekcije, na čelu kojih će biti postavljeni predstavnici dotičnih narodnosti, a te se sekcije imaju brinuti za svoje vlastite narodnosti;
8. Narodnosna prava građana bit će zaštićena specijalnim zakonom, koji će dobiti naziv: Zakon protiv odnarođivanja. Ta će prava biti zaštićavana po predstavnicima pojedinih narodnosti, zastupanih u predstavničkim ustanovama. Ovi će predstavnici imati pravo žalbe u slučaju, da prava ili interesi njihovih sunarodnjaka budu kršeni. Bit će uvedeni narodni registri za svaku narodnost;
9. Bit će odmah poduzete mjere, da bi se došlo do sporazuma u pitanjima, za koja nisu potrebne zakonodavne mjere.

Što će tiče novih zakona, vlada će ih

izraditi u suradnji s predstavnicima stranke sudetskih Nijemaca i podnijeti će ih parlamentu. Ti će zakoni biti stavljani na snagu u najkraćem roku.

Vijesti o odluci praške vlade, da za bazu pregovora sa sudetskim Nijemcima prihvati u glavnom zahtjeve iznesene u Karlovim Varvama, potvrđuju se naknadnim vijestima. Među rezervama, koje su izričito iznesene, treba zabilježiti rezervu, koja se odnosi na 8 tačaka. Da bi naš čitaoci imali jasnu sliku o čemu se radi, donosimo tekst karlovarških tačaka: 1. Uspostava potpune jednakosti između Čeha i Nijemaca u državi; 2. Priznanje sudetskih Nijemaca kao juridičke lichenosti; 3. Odrjeđenje i priznanje njemačkog područja za sudetske Nijemce, koji žive izvan toga područja; 6. Uklanjanje nepravda počinjenih nad sudetskim Nijemcima od 1918. dalje i reparacije za počinjene nepravde; 7. Priznanje i provedba principa da njemačka područja imaju isključivo njemačke činovnike;
- 8. Potpuna sloboda ispovijedanja njemačke nacionalnosti i njemačke političke filozofije.

Ova osma tačka ispada iz kombinacije za nastavak pregovora. Sudetsko-njemačka stranka je pristala da diskutira dalje na osnovu vladinog predloga, ali su Nijemci nenadano prekinuli pregovore s izgovorom da se u Moravskoj Ostravi dogodio incident političke prirode, pa da ne mogu u takovoj atmosferi pregovarati.

AKCIJA NIJEMACA U POLJSKOJ

Hoće li u Poljskoj doći do situacije kao u Čehoslovačkoj?

Težnje za svrstavanjem sviju nacionalno-socialističkih organizacija Nijemaca u Poljskoj, koja ugrožava interese poljskog stanovništva naročito u zapadnim krajevima, izazivajući jak obrambeni pokret s poljske strane. Posljednjih dana su mnoge vodeće poljske stranke i organizacije zauzele ostro stanovitiše protiv sve jače nacional-socialističke propagande u Poljskoj.

Na varšavskoj konferenciji zapadne poljske župe poznate organizacije „Zarzewiec“ je poslao referat profesora Marciniaka o problemu njemačke manjine u Poljskoj odlučeno da se pozove vlada, da raspusti nacionalističku organizaciju njemačke manjine u Poljskoj. Značjevo je obrazloženo time, što Njemačka ne svo zornie u njemačkom manjnom vrši jak pritisak, trudeći se da tim manjina naneće nacistički nazor o svijetu. Pomoću tog pritiska, koji se ispoljava naročito u Danzigu i Čehoslovačkoj, inostrani faktori se trude da nastroje, odnosno oslabe državu u kojoj žive njemačke manjine i šta više misle i na nekisju krajeva u kojima te manjine žive. „Zarzewiec“ upozorava poljsku vladu na opasnost, koja se krije u težnji za osnivanjem jedinstvenog nacionalno-socialističkog organizacije u Poljskoj. Na kraju rezolucije se konstatira, da u Poljskoj nema mjesta ni za komunističku ni za nacističku stranku.

U drugoj rezoluciji, primljenoj na poznatijoj konferenciji organizacije „Zarzewiec“ se tvrdi, da Nijemci pomažu ukrajinski separatistički pokret i pod maskom progiranja evanđeličke crkve vrše svjetsnu političku agenciju. „Zarzewiec“ se obraća na poljsko stanovništvo s pozivom da bojkotira njemačku i židovsku robu i time pomogne polonizaciju trgovine i industrija. S obzirom na sve težu situaciju poljske manjine u Njemačkoj zapadno-poljska župa „Zarzewiec“ zahtjeva od vlade da prena njemačkoj manjini u Poljskoj primjeni princip uzajamnosti. Nije potrebno naglašavati da su te rezolucije u poljskim političkim krugovima izazvale najveće uzbuđenje, što se može protumačiti time, što su članovi te organizacije i dva aktivna ministra i to vicepremijer i ministar vanjskih poslova, kao i ministar obrazovanja i nauke. Utrici kao i mnoge istaknute političke ličnosti. Predsjednik udruženja je prezidat najvišeg upravnog suda Helcyzinski.

Aktivnost njemačke manjine u Poljskoj i naročito sve jače ekspanzija Nijemaca u poljskim zapadnim krajevima, predstavljaju predmet burne debate na poznatijoj konferenciji poljskih zemljoradničkih zadruga i

INTERESANTNO PISMO JEDNOG ČEHA

Zagrebačka „Nova Rijeka“ donosi ovo pismo jednog Čeha o odnarođovanju češke djece i o porijeklu nekog vođa Sudetskih Nijemaca:

Esperantiste se mnogi dopisju medijusobno. Tako i ja među ostalima primljenjem pisma Esperanta sa jednim prijateljem esperantistom iz Sudetskog kraja Čehoslovačke. Kako je pismo zanimljivo, intererast će naše čitatelje: Prijatelj piše: „Kao dječak živio sam sa roditeljima u Teplice-Saňov-u. Moj otac je bio zjeleznički činovnik. Austro-ugarska vladavina je pritisakovala Čeha i radi toga u cijelom kraju nije bilo čeških škola. Mi smo morali ići u njemačke škole gdje su nas prisiljavali da naša čeznja prizemna pismo njemačkim pravopisom. Moje prezime (Cerny) trebao sam pisati „Czerni“ ili Tscherni. Moj otac je protestovao više puta radi toga. Uslijed toga su dozvolili da pišem češki, ali bez kvacice na C (Cerni). No ja sam uvijek pisao sa kvacicom i radi toga sam bio često kažnjava. Sada čete moći razumjeti, zašto se većina djece čeških roditelja, odgojena u njemačkim školama, svuda predstavlja Nijemcima. Pročeški odgojeni u školama tačji su i smištalvi sve što je bilo češko. I samo na taj način su mnogi češki gradovi i sela postali dvojezični ili u većini ponijemčeni. SvjetSKI rat nam je donio samostalnost i javstvo da imamo češke škole. Vladanje Nijemaca i njemačkih renegata je prestalo. Nijemci svuda proklamiraju „čistu“ njemačku rasu. A neka pogledaju ovo:

Mađi njihovog glavnog vodje Konrada Henleina je Čehinja. Njezino je djevojačko ime Dvoračkova. U Podmokli-Dečnu, gdje sam prije službovao, šef Henleinov frakcije je dr. Kreisl, čiji je otac bio tamo cestar. Njegova majka je takođerj Čehinja iz Kozlany-a kod Pardubica. Djevojačko ime joj je Diterova. Ona još živi. Ima 70 godina, a njemački uopće ne zna. Zastupnik Gustav Oberlik je nakazio svoje ime da se ne bi znalo, da je češko: Obrlik. On se rodio 6. II. 1908 u Moravskom Krumovu. Njegov otac Čeh, porezni činovnik, bio je premešten u ponijemčeni grad i tamo je naš Gustav išao u njemačku školu i tako postao „Nijemac“. I mati mu je Čehinja, zvala se Vechetova. U Znoimiu živi na pr. majnina od 8000 Nijemaca od kojih 6000 (po matičnim knjigama) potječe od čeških roditelja. I tako bi se moglo nastaviti u beskraj! To je posljedica našeg tristo-godišnjeg robovanja. Henlein i Hitler rado govore o 3 i pol milijuna a tu su uračunali i pola milijuna Židova koji su se prilikom zadnjega popisa, učinjenog prije Hitlerova dolaska na vlast, izjavili pripadnicima Mojsijeve vjeroispovijesti, a njemačke narodnosti. Tu se ne pazi na arjevsku rasu. Veličina „čistih“ sudetskih Nijemaca potomci su slavenski...“

FUZZA „PICCOLA“ IN „POPOLA“

Trst, sept. 1938 — V zvezi s gonjo proti Židom v Trstu in z odstopom Marjerja ter prehodom „Piccolax“ v druge roke, se govori o fuziji „Piccolax“ s „Popolom di Trieste“, ki je bil kljub svojnemu značaju uradnega fašističnega glasila silno pasiven, v nov list, ki bo nosil ime „Corriere Giuliano“.

Jemci u većini kao i na onaj lajtmotiv svih njemačkih napada na Čehoslovačku: napuštanje saveza s Francuskom i Sovjet-

skom Rusijom, bit će jasno da samo jedina odlučna akcija Francuske može da spasi mir. — (D.).

Od Soče do Rečine -- od Triglavja do Kamenjaka

Lov za tihotapci

Trnovo, sept. 1938. (Agis) — Menda v nobenem drugem predelu jugoslovansko-italijanske meje nimajo italijanske oblasti toliko opravil s tihotapci, kot v predelu od Postojne do Reke. Temu so gotovo vzrok posebne terenske in gospodarske razmere. Dočim so drugi kraji več ali manj prevarni za to delovanje radi izrednih terenskih težav, ki se proti severu vedno bolj množijo, in radi preglednosti terena ker ni toliko poraščen z gozdovi — v gostih in nepreglednih snežinskih gozdovih, ki segajo tam od Kolpe preko Kočevja in do naše Reke, tihotapci prave nemoten opravljajo svoj posel. Drug važen vzrok pa je, bližina proste luke na Reki. Oblasti to vedo zato pri nas kar mgoliti raznih obmejnih straž, ki skušajo, če že ne zabreči, vsaj omejiti ta, za državno blagajno tako škodljiv pojav. Te mere so res mnogokateremu jezalu pogum, vendar jih je še dosti, ki kljub vsem nevarnostim nadaljujejo, s to vrsto zaslužka. Ni se čuditi, niti obsojati se ne kdo v hudi gospodarski sliki, ki nas danes tlačja spozabi in še skuša rešiti odnosno omejitih bodo družine na ta način, če mu ni mogoče najti poštenega dela, ki mu ga odjadajo ljudje z juga.

Niso redki slučaji, ko smo pričali razburjivemu lovu na kakoga tihotapca, ki so ga organi izsledili. Tako je pred kratkim neki karabinjer naletel na dva tihotapca, ki sta hotela prečkati glavno cesto Trnovo—Ribnica, da bi ponovno našla varno zavetje med gostim grmovjem. Karabinjer jih je ustavil, ker sta se mu zdeli sumnjiva in dočim je enega ujel, mu je drugi ušel. Medtem pa je prišel po cesti neki italijanski voj. duhovnik, katerega je orožnik zaprosil, naj opazi na zaplenjeno silovko, medtem ko je sam hotel tihotapca ukleniti. Toda tudi ta se mu je iztrgal in pobegnil, prebrdel Reko in se izgubi med grmovjem v gmajne.

Spor radi šume

Račja Vas, avgusta 1938. Veliki je spor nastal izmedu našeg sela Račje Vasi in naše občine u Lanišću. Ovaj spor nastal je radi naše seoske šume koja je od ogromne vrijednosti. Mi smo htjeli ovu našu šumu prodati, jer nas je pritiska nevolja, ali naša občina nam nije to dozvolila motivirajući tu svoju zabranu time da nije ono naše vlasništvo nego općinsko i da občina od te šume plaća porez. Mi smo znamo kako je to nastalo, jer mi smo htjeli do rata plaćati sanu porez, a občina zahtijeva od nas sada ako će nam prepustiti da šumu prodamo 200 hiljada lira. Naš je narod zbog ovog zahtjeva silno ogorčen, a osobito je ogorčen protiv bivšeg načelnika občine Medice i bivšeg župnika Banskala, jer ova dvojica su još u god. 1924 prepisali tu šumu na općinu misleći time za sebe izvući velike koristi.

Ovaj naš spor sa općinom u Lanišću ima sada u rukama sud i advokati koji će sigurno izvući najviše koristi od ovog našeg spora.

Pričakovanje Mussolinija

Postojna, sept. 1938. (Agis) — V vsej tržaški pokrajini se mrlžljivo pripravljajo na sprejem Mussolinija. Trgovci in razne bratke pripravljajo svoje proizvode in blago, da ga pošljejo na razstavu v Trst, ki bo prirejena Mussoliniju na čast.

Postojnčani so dobili ukaz, da morajo prečiščiti in prebarvati svoje hiše, toda v barvi in na način, ki ga določijo oblasti. Daje hitijo z raznimi deli na cestah in sploh povsod nalehiti na živahno gibanje in pripravljajajo za ta pomemben dogodek.

SPREJEM ŠKOFA SANTINA V TRSTU

»Slovenec« poroča: Novi tržaški škof msgr. A. Santin je dospel v Trst v soboto 3. septembra ob pol 5 popoldne. Na centralni postaji je bil med zvonjenjem vseh zvonov tržaških cerkva slovesno sprejet. V nedeljo, 4. septembra predpoldne je daroval celupne duhovščine, ki je ukrenila prti, pontifikalno sv. mašo. V nedeljo, 11. septembra bo imel škof Santin svoj slovesni vohod v stolnico v Kopr. Zdelno prav iz srca, da bi si msgr. Santin z res apostolsko ljubeznijo in pravičnostjo znal pridobiti srca večine svojih novih škofljanov, kakor se je to zgodilo na Reki. V nasprotnem primeru bo kraljestvo božje na zemlji silo trpelo.

PRISPJEVKI SA ŠKOFA SANTINA

Trst, sept. 1938 — Tudi za sprejem novega škofa Santina v Trstu nabirajo prispevke tako da so ljudje že siti večnega prosjačenja, ki spominja že na izsiljevanje.

UMRO JE PRE JUSTE FILIPLIČ

Lindar, septembra 1938. Dne 21. pr. mj. umro je u svom rodnom mjestu u Lindaru pre Juste Filiplić župnik u miru. Njegova je iznenadna smrt duboko odjeknula u čitavoj srednjoj Istri, a napose u žmjinju, gdje je službovao dugi niz godina kao župnik.

Čitavi njegov život ispunjen je bio neprestanom borbom za pravednu narodnu stvar.

Pre Juste Filiplić spada u onu generaju istarskih svećenika, koji su zapali u najžešću borbu preporadjanjem Istre. Osnivanje raznih gospodarskih zadruga, posujilnica, škola družbe sv. Cirila i Metoda, čitaonica kao i inih kulturnih ustanova, a napose za neobično i požrtvovno vodjenje i upravljanje tim ustanovama glavna zasluga ide upravo tom tadanjem našem svećenstvu.

J. Filiplić je bio jedan od takvih. On je u žmjinju osnovao posujilnicu, podigao »Žmjinjsko društvo za štedenje i zajmovne«, koje je sa svojim zadrudnim milinom uspjele, u vrlo kratkom roku podignuti žmjinjskog seljaka i potpuno ga otketi iz panđaša lihvara.

Kada je trebalo, da žmjinjski seljak počne ubirati plodove njegovog rada — odnosno kada se već potpunoma osovio na vlastite noge — zatekne ga prevarat. Filiplić se i tada nije predao, već je podesteterostručeno snagom skolio i bodrio svoje žmjinjce.

Ogromna masa svijeta iz čitave srednje Istre, a napose njegovih žmjinjaca, svjedoci, koliko je kođ naroda uživao simpatije i poštovanje i koliko ga je narod volio.

Našem dragom planovu pre Justetu laka istarska guda.

„Svetogorska Kraljica“

»Slovenec« poroča: Ravnočani smo prejeli septembrsko številko tega zanimivega »mesečnika svetogorskega sveščica«. Naj navedemo kratak izvleček iz vsebine. Na uvodnem mestu prinaša zgodovinski članek dr. A. K. »Kako je bilo pred 400 leti, v katerem je lepo povedano, kako se je začela svetogorska božja pot ravno v času narasajoče moči luteranske vere. Drugi članek »Zaprte duhovne vaje« prinaša sliko zadnjih dekliških duhovnih vaj in naznanja, da se bodo od 18. do 22. septembra vršile še enkrat zaprte duhovne vaje za dekleta, od 16. do 20. oktobra pa za može in fante.

V na novo izvršeni rubriki »Naše novice« čitamo kratke beleške iz cerkvenega in podeželskega življenja. Pod naslovom »Močna žena« beremo o gostoljubni Ciki. Iz svetogorske zgodovine že pripoveduje, kako so Urško zaprli in kako jo Marija trikrat reši, ter kako s v letih 1540 do 1545 sezidali vrh Skalnice krasno cerkev v čast Materi božji. Počitna razprava »Zvezdnata nebo oznanja slavo božje nam vpljuje v zvezdomanstvo. Sličkov »klotiček« krepko zavrača zmojo: vse je narava. »To in ono« in »Drobiž« zaključuje številko.

Požar na Bazovici

Trst, sept. 1938. (Agis) — Naš list je že poročal, da je ogenj upepelil neke vojaške objekte v bližini Vipave. V četrtek, dne 4. o. g., pa je bilo prebivalstvo Trsta prepričano, da se je spet pojavil severni sij, kajti nebo nad Trstom se tako izredno in močno žarelo, da si ni nihče mogel predstavljati kaj drugega. Kmalu nato pa je v Trst prispela vest, da je smodnišnica na Bazovici postala žrtev požara. Vzroki postanka ognja niso znani, sicer pa ni čudnega, saj dan za dnem gore kmečki domovi in drugi objekti, ki jih uničuje ogenj, zažgan od strel. Neke poletje je zaltevalo žrtev tudi v tem oziru, kajti od vsepsovod javljajo o neurjih in strelah, ki ubijajo ljudi in zažigajo poslopja.

Mussolinijeva družina v Reškem zalivu

Reka, avgusta 1938. (Agis) — Italijansko in inozemsko časopisje je poročalo, da se je pred kratkim Mussolinijeva družina ukrcala na neko jahto, in z njo krizarila po Jadranskem morju. Obiskala je razne kraje, tako n. pr. si je ogledala baje tudi Brionske otoke. Jahta je pripeljala tudi v Reški zaliv, in se vsidrla neke v bližini Opaljca. »Oni dar niso prebivalci Opaljca, niti drugih letovisčarskih krajev v okolici opazili, da bi se bil kdo z jahte izkrcal.

V zvezi s to jahto se je raznesla po okolici govorica, da se je z njo vozil sam Mussolini, ki da je prišel nadzirat utrdbe na Učki in drugih predelih v Reškem zalivu.

STROGE ODREDBE

Il. Bistrica, sept. 1938. (Agis) — Ko je bil uveden prosti pas, tako zvan »zona franca«, pri nas so imele finančne straže polne roke dela. Tihotapstvo iz Reke in drugih krajev v bližnjo in daljnjo okolico prostega pasu se je razvijalo tako hitro in močno, da mu nekaj časa, vsakovrstne javne straže nikakor niso bile kos. Vsa prizadevanja so bila zaman. Trgovci s kolonijalnim in tudi drugim blagom v Il. Bistrici in ostalih večjih krajih krog prostega pasu so zaradi tihotapstva trpeli obudno škodo. Stroge odredbe in vestno zasledovanje tihotapev pa so polagoma omejile to nedovoljeno trgovino. Ker pa nimajo sedaj finančne straže več toliko posla s tihotapci, se ukvarjajo s pregledovanjem poslovanja trgovcev. In spet so prizadeji, trgovci, tokrat paš huje kot prej. Skoraj noben račun ni pravilno kolkovan, nobeno potrdilo ni v redu. Nešto je bilo ovadb zaradi nepravilno kolkovanih računov in trgovci bodo morali plačati baje visoke globe. Če gre človek v trgovino in kupi za nekaj lir blaga, mora oditi z trgovine tudi s pravilno kolkovanim računom.

Kmet mora paziti na to, da spleje z gnojščia sproti vsako pest gnojja na njive, sicer ga vaški policaj takoj ovari, čemur sledi občutna denarna kazen.

AFERA U PULI

Pula, sept. 1938. — U Puli se mnogo prepričava aferu u kojoj glavnu ulogu igra jedan profesor, koji je ujedno i instruktor u Casa ballila za »Giovane italiane« — djevojčice od 10—14 godina. Jednog dana je majka jedne 13-godišnje djevojčice uhvatila pismo koje je ta djevojčica pisala svome instruktoru u »Casa ballila«. Čim je majka doznala iz pisma kako daleko je došlo između instruktora i njezine 13-godišnje kćerke poletjela je kao luda vlastima da tuži profesora. Taj je bio odmah zatvoren. Na sudu je priznao sve, ali je obećao da će tu djevojčicu vjenčati, ako se do desetak dana imao vjenčati za neku djevojku iz Rima. Sud ga je na to oslobodio, a djevojčicu je sud uputio u jedan popravni zavod gdje će ostati dok ne doraste do udaje. — Taj profesor je iz okolice Rima.

Mnoge majke su svoje kćerke izvadile iz te organizacije i zabranile su im da idu u »Casa ballila«.

Mlada misa

Roč, sept. 1938. Prvu sv. misu održao je 21. augusta u Roču Milan Hlaj iz Hlaji, po domaću Majorkin. Još mlad je otišao u franjevački samostan. Zaredjen je 14 augusta u Veneciji i primio ime Nazarij.

Na prvu misu u Roču došlo je vrlo mnogo svijeta iz Ročstine, Buzestine, iz Cicarije, pa čak iz Račistine. Slovensku propovjed je održao župnik iz Lanišća, dok je mladomisnik propovjedao talijanski. Nazarij nije bio kod kuće već dvanaest godina, a cijelo vrijeme je proveo u raznim samostanima po Italiji, pa nije čudo da dosta slabog govori hrvatski.

Mladomisnik je prvi svećenik iz Ročstine, pa je radi toga i bilo toliko naroda. Iz mnogih okolinskih sela donosile su svoje majci mladomisnika darove za tu svečanost.

Kontrola v mlinih

Trnovo, avgusta 1938. (Agis) — Vozdož Reke, ki je največja reka v naši bližnji in dalnji okolici, je vsepoldno starih in znanih mlinov. Med vojno, zlasti v letih, ko je razšajala suša in ko so na krašča bojišča izvozili vlaki ogromne količine vode iz struge Reke, je bil navaj na te mlino zelo veliki. Noč in dan so se vrtele mlinska kolela in še niso mogla zmleti vsega, kar s navozili ljudje. Takrat je bila med mlini uvedena najstrožja kontrola. Zapisovali so morali količine žita po vrstah, in količino zmlete moke. Danes kaže, da se bo dogajalo isto. Mlinarji so dobili od pristojnih oblasti ukaz in navodila z odgovarajočimi tiskovnicami, na katerih morajo vsak mesec poročati občinskemu uradu natančne količine zmietaega žita. Ta poročila morajo dajati tudi gospodarji mlino v najmanjše kapacitete. Organi finančne straže često kontrolirajo poslovanje mlinov in ločnost podatkov v mesečnih poročilih. S temi novimi odredbami imajo mlinarji precej sitnosti zlasti, ker večina ne zna italijanskega jezika in jim tiskovnice v italijanski delajo veliko preglavje. Marsikateri gospodar mlina hudomušno pravi, stavlja na te novosti, češ, da bo moral za vodstvo teh pregledov najeti posebnega tajnika.

Drobiž

— Bazovica. — 11-letni Žagar Silvan se je težko ranil z nabojem, ki je eksploziralo. Odneslo mu je levo roko. Zadolbil je rane po obrazu, nogah in rokah. V težkem stanju so ga pripeljali v bolnišnico.

— Gorica. — Za teden dni so dovolili Venceslavu Ušaju, da se je vrnil iz konfiscacije, ker mu je umrl oče.

— Gorica. — V Vedrijanu (Brda) so aretirali Joška Koncuta in ga obsodili na 8 mesecev zapora, ker je l. 1932 zbežal v Jugoslavijo. Pred dnevi se je vrnil s Susaka domov, da bi ovedel s seboj otroke. Mislil je, da je amnestiran.

— Gorica. — 5.000 otrok so letos poslali v mladinska letovišča, kjer so ostali povprečno 4 tedne.

— Gorica. — Za Mussolinijev obisk se mesto »večano pripravila. Mnoga pročelja hiš po glavnih ulicah so popravili in pobelili. Oblasti so izdale obsežne varnostne ukrepe. Zatrjujejo pa, da ne bodo izvršili za obisk nikakih preventivnih aretacij. Razširile so se tudi govorice, da bodo za to priliko izpustili nekoliko slovenskih političnih kaznjencev z Goriskega. Mussolini si bo ogledal tudi novo elektrarno v Dolbarju.

— Idrija. — Zlato poroko je praznoval v Idriji 71-letni Ivan Bonča, znani kovski minister. Pred petdesetimi leti se je poročil z Barbaro Kogejovo iz znane idrijske družine in je v zakonu vzgojil petero otrok. Jubilat se je udeležoval tudi v idrijskem kulturnem življenju. Bil je izvležen v mestni zastop in se je z vso močjo zavzemal za ustanovitev realke.

— Kobariid. — Zvano cerkev sv. Antona nad Kobariidom so spremenili v grobnico italijanskih vojakov, ki so padli pri prodoru Ital. fronte l. 1917.

— Opčina. — Umrl je znani gostilničar in posetnik Andrej Daneu. Sožalej!

Orem — Učiteljica Stanka Replnčeva, doma s Prema, ki je dosedaj vodila enazredno šolo na Prelozah, je bila letosnjio jesen premeščena na enozrednično v Sp. Bitnjah v premški občini. — Agis —

— Trst. — Poročila sta se dr. Stanislav Sosič in gđ. Mara Pertolova iz Barkoveli. Čestitamo!

— Trst. — V zvezi z protizidovskimi ukrepi bodo v najkrajšem času odstranili židovska imena ulic in trgov ter jih nadomestili s pristnimi italijanskimi.

— Trst. — Pri Sv. Mariji Magdaleni se je zopet zgodila smrtna nesreča. Motorni vlak, ki vozi v Pulo, je povzročil do smrti neznažno žensko, na istem mestu, kjer se je pred dnevi pripetila smrtna nesreča.

Trst. — V času, koje bil brez Nadzorstva domačih, se je 11-mesečni Marij Brezovec približal loncu kave in se polil z vročo tekočino. Doblj je hude opekline, tako da so ga morali takoj odpeljati v bolnišnico, kjer sa zdravniki izjavili, da je njegovo stanje v resni nevarnosti.

ZAJEDNIČKA PRITUŽBA TALIJANA I HRVATA

Trst, sept. 1938. U općini Roč je došlo do zategnutosti između podoštata i naroda. Za podoštata je imenovan učitelj u Roču Nino Quattrocchi, rodom iz Sicilije. S time nisu bili sporazumni općinari, ni Talijani ni Hrvati iz okolice, pa su zajedno podnijeli pritužbu prefekturu u Puli u kojoj su tražili da se barem za podoštata stavi domaći čovjek koji pozna prilike u općini. Pritužbu su prvi potpisali neki ročki Talijani koji su za vrijeme rata bili u Austriji internirani radi talijanstva (Massalini i drugi). Ali ta tužba nije ništa pomogla, već je imala samo tu posljedicu da je novi podoštata naredio da se sa ročkoga groblja pobacaju svi križevi i nadgrobnji spomenici s hrvatskim natpisima.

Automobilski karambol

Gorica, avgusta 1938. — (Agis) — Batuškega župnika g. Lebana Ignacija, je doletela težka nesreča. Z osebnim automobilom, ki ga je sofinanciral vrški župnik g. Dreškonia, v katerem je bil poleg drugih tudi g. Leban, je trčil v tovorni atlo. Vsi potniki so dobili lažje poškodbe, le g. Leben je bil težko ranjen. Zlomil si je nogo v kolu, nekaj težjih poškodb je doblj tudi na gornjem delu telesa in na zobovju. Prepeljan je bil naprej v gorško bolnico, kjer so ga dali v gips. nato pa poslali domov. Njegovo stanje se je sprva sicer doboljšalo, a zaradi številnih obiskov se mu je zopet poslabšalo. Vendar je upati, da bo klub svojim 73. letom srečno prenesel težko nesrečo.

SLOVENSKI IN HRVATSKI DELAVCI V ABESINIJ

ODLOMKI IZ NAŠE ZGODOVINE

NAPOLEONOVA ILIRIJA

Mesečni statistični vestnik osrednje- ga statističnega urada v Rimu (Bollettino mensile di statistica, all'incirca ga je sedaj urednik krajevski, Alenstater), objavlja od aprila tekočnega leta dalje mesečno podatke o delavcih, ki so se izselili v Vzhodno Afriko, odnosno ki so se od tam vrnili zopet v svoj rodni kraj. Podatki segajo nazaj do začetka leta 1937 in v manjši meri celo do začetka leta 1936. Ker so podatki specifični tudi po deželah (regioni), more-

mo izračunati število slovenskih in hrvatskih delavcev iz Julijske Krajine in Zadra, ki so se v zadnjih dveh in pol leta izselili v Abesinijo, število tam umrlih in število onih, ki so se medtem zopet vrnili v domovino.

Za pravilno presojanje hočemo najprej navesti celotno število delavcev iz vseh krajev Italije, ki so bili od začetka 1. 1936 dalje ob koncu vsakega meseca v Abesiniji prisotni:

Table with 5 columns: month, number of arrivals, number of deaths, number of returnees, and number of absentees. Months range from January to June.

Še 28 579, torej je polovica števila ob začetku 1936.

Celotno se je do konca junija 1938 priselilo v Vzhodno Afriko iz vseh Italije 197 337 delavcev. Do istega časa pa se jih je že zopet vrnilo 171 725, umrlo pa 1 811, tako jih je ostalo ob koncu junija 1938 le še 26 579. To število pa je iz različnih, ki smo ga više gor omenili, dejansko nekoliko višje, toda gotovo ne toliko, da bi silko znatno izpremenilo. Za Julijsko Krajino in Zadar imamo specifične podatke samo za čas od januarja 1937 dalje. Za leto 1936 pa si čitatelj sam lahko ustvari sliko, ako smatra, da so se delavci iz vseh delov Italije enakomerno izseljevali in vračali (kar-podatki za leto 1937 in 1938 v dokajšnji meri tudi potrjujejo) in upošteva, da je število prebivalcev Julijske Krajine z Zadrom približno 42 del prebivalcev vse Italije.

Za leto 1937, in za prvo polovico 1938 naj sledijo tu-podrobnejši podatki.

Table with 5 columns: month, arrivals, deaths, returnees, absentees. Months range from January to June.

Table with 5 columns: month, arrivals, deaths, returnees, absentees. Months range from January to June.

Iz razvidnice izhaja, da se je do konca junija 1938 celotno izselilo iz Julijske Krajine in Zadra 4 305 delavcev. Ako smatramo, da so se sorazmerno izselili Slovenci in Hrvatje ter Italijani, se je do omenjenega časa izselilo v Abesinijo preko 2580 slovenskih in hrvatskih delavcev. V istem času pa se je vrnilo zopet v svojo domovino 3 389 delavcev, med njimi po istem ključu preko 2060 Slovencev in Hrvatov. V času od januarja 1936 do konca 1938 so umrli v Vzhodni Afriki 44 delavci iz Julijske Krajine in Zadra, sorazmerno je bilo med temi 26 slovenske in hrvatske narodnosti.

mov. Poleg tega pa ne upošteva uradna statistika, vojakov, ki so se po končani vojaški službi naselili kot delavci in ki se niso še vrnili domov: Po gornji preglednici sta bila ob visku (marca 1937) 2752 delavca iz Julijske Krajine in Zadra v Vzhodni Afriki, do konca junija 1938, pa je to število padlo na 872. Ako upoštevamo gornje pripombe, je število gotovo nekoliko višje, toda malo verjetno je, da prekaša 1000.

Število ob koncu vsakega meseca prisotnih slovenskih in hrvatskih delavcev v Vzhodni Afriki je določeno po sorazmaju. Tudi glede teh podatkov veljajo prej navedene pripombe. Verjetno je, da je slovenski živel iz Julijske Krajine v Vzhodni Afriki sorazmerno močno zastopan kot italijanski, saj so v prvem času naše brezposelne delavce naravnost silili v Abesinijo. Toda tudi, ako upoštevamo vse to, je bilo število slovenskih in hrvatskih delavcev ob visku manjše od 2000, danes pa doseže ali komaj presega kakih 600 in število se dalje pada.

MALE VIJESTI

Turci sele iz Rumunjske. Tursko poslanstvo v Bukureštu obavijestilo je rumunjsko ministarstvo poljedeljstva, da je odučeno, da se u toku ove godine iseli iz Rumunjske u Tursku 12.000 Turaka. S time u vezi moli tursko poslanstvo, da bi rumunjske oblasti išle na ruku turskim povratnicima u svemu što je u vezi sa selidbom iz Rumunjske.
S septembrom je začel v Celovcu izhajati nov dnevnik »Kärntner Grenzzeitung«, obemem pa sta uključena dva dosedajnja dnevniška »Frei Stimmen« in »Kärntner Tagblatt«. »Kärntner Grenzzeitung« je nekako službeno glasilo nar. soc. stranke za Koroško.
Nova akcija za ženitbena posojila se je pričela z največjo intenzivnostjo. Po deželni pripravi predavanja, s katerimi skušajo ljudem povedovati vse ugodnosti posojil. Kakor vse kaže, se bodo sedaj oglašili tudi duhovniki, ki bodo v smislu odredb s pripriznice nagovarjali mlade ljudi za posojila.
Generalni sekretar fašističke partije Starace naredilo je da slušašči prilikom sviranja fašističke himne »Giovinezze« imajo da zauzmajo glavno in da pri prvem zvucima pruže desnu ruku i znak rimskog pozdrava.

— Ekonomsko-financijska agencija u Rimu objavila je statističke podatke o talijanskom izvozu. U ovom izvještaju ističe se da jednu od najvažnijih izvoznih stavaka predstavljaju automobili i aeroplani. Vrijednost njihova izvoza u 1937 godini iznosila je 907 milijuna lira, a u prvom polugodištu 1938 izvoz automobila i aeroplana znatno je porasao. — Ne kaže se kuda su izvezeni aeroplani i automobili.
— Italija je prisilila francuske pastire iz okolice Isole na tal-francuskoj granici da napuste taj kraj. Evakuacija Isola je izvršena zbog evakuacije francuskih seljaka. Odmah iz evakuacije francuskih seljaka iz 2.000 radnika, kako javlja »Daily Herald« radi ubrzanim tempom na fortifikacijama.
— V Rimu so odkrili spomenik padlim italijanskim legionarjem v Španiji. Ob velikim množici zastopnikov in oblasti ter španskega poslanika je vojaški španiski duhovnik blagoslovil spomenik.
— Korzika naj bi postala nova židovska država. Evropska izdaja »New-York Herald« prinosa članek, ki ga je napisal Žid Steiner, v katerem predlaga naj bi Francija uredila na Korziki židovsko državo, da bi se tako rešil židovski evropski problem. Korzicani bi se morali izseliti v Italijo in Francijo z zadostno odškodnino. Židje bi s svojim bogatstvom mnogo pripomogli Franciji. Prestolnica bi bila v

Ko so Francozi pridrli pod generalom Napoleonom Bonapartem iz Italije v Gorz Štajersko, je bil sklenjen mir 1. 1797 v Campo Formio, ker je Avstrija za izgubljenost Belgije in Lombardijo dobila večino ozemlja beneške republike, ki jo je Napoleon uničil. To ozemlje beneške republike je obsegalo Benetico do Adiže, Istro, Kvarnerške otoke, Dalmacijo in Boko Kotorsko. Leta 1805 pa je morala Avstrija v bratslavskom miru odstopiti Napoleonu Dalmacijo in Istro z otoki. Leta 1806 je zasedel Dalmacijo do Nerete, od koder je hotel pridrati proti Kusum v zvezi s Turki, toda Rusi so s Czornogorci zavzele Boko Kotorsko. Pri tej priliki je Napoleonem general Lauriston zasedel Dubrovnik. Zadar je bil glavno mesto in od tu je uravljaval Dalmacijo in Istro Benčan Visso Dančilo. Leta 1807 je dobil s »talijskim« mirom Boko Kotorsko, 1808 je »ukinil« dubrovniško republiko in jo združil s Dalmacijo. Tu je izvedel važne reforme: Kmet je postal lastnik zemlja. Uvedla se je pošta- in gradile ceste, osnovale so se osnovne šole, gimnazije in v Zadru visoka šola. Tu je izhajal v hrvatskem in italijanskem jeziku tednik »Il regio Dalmata - Kraljiski Dalmatin (1806-1810), ki je prvi hrvatski časopis. Leta 1809 je v schönbrunnskem miru izgubila Avstrija še Istro, Gorzisko, Trst in beljaško okrožje na Korozskem ter vojaško in-civilno Hrvatsko južno od Save in vzhodno od Upe. Vse to je Napoleon s svoj hrvatsko Istro iuzustriško domo združil v posebno vojvotino celoto, ki jo je imenoval Ilirija ali Ilirske pokrajine. Se-lež to novo pokrajine je »bilo« Ljubljana, kjer je stoloval generalni guverner maršal Marmont. Leta 1810 je začel namesto prej imenovani hrvatskega časopisa izhajati v Ljubljani uradni list »Télégraphe officiel des provinces Illyriennes v francoskem, nemškem, italijanskem in srbohrvatskem, nekaj časa tudi v slovenskem jeziku. Narodni jezik se je uvedel v osnovne šole. Ustanovili so dalje 25-gimnazij in 9 licejev ali višjih gimnazij. V Ljubljani je bila ustanovljena tudi centralna šola v današnjem smislu vseučilišče. 15. aprila 1811 je bila Ilirija z organizacijskim, dekretom razdeljena na šest civilnih provinc: Kranjska, Koroška, Istra, Hrvatska, Dalmacija, Dubrovnik in Vojna Hrvatska. Province so se delile na distrikte, i pa zopet, v kantone in občine. Francoski zakonik (Code Napoleon) je prinesel enakost državljanov, taka in de-

setina sta bili odpravljani, toda novi davki (fronki) so osvořivali ljudstvu Francoze. Mnogo se je udeleževal v tej dobi Francozke okupacije naše zemlje Valentin Vodnik, ki se je kaj kmalu zavedal važnosti francoske volje. Postal je ravnatelj ljubljanske gimnazije in nadzornik za ljudske šole. Ker ni bilo potrebnih slovenskih učnih knjig, jih je sam napisal pet. Najvažnejša knjiga med temi je njegova slovnica. Francozom v čast pa je zapel »Ilirija ozivilca«. Ko je bil Napoleon 1812 poražen v Rusiji, so 1813 avstrijske čete zasedle Ilirijo. Leta 1815 je dunajski kongres prisilil Ilirijo Avstriji. Dalmacija je bila kot posebna kraljevina pod-rojena Dunaju-iz ostalih dežel, razen Vojne Krajine, pa so uredili 1816 kraljevstvo Ilirijo z gubernijama v Ljubljani in Trstu. Leta 1822 pa se je civilna Hrvatska podredila Zagrebu in Kvarnerski oloki Istri. Leta 1825 je bilo pridruženo Iliriji tudi celovško okrožje.

KAKO SU POSTALI »FRANINA I JURINA?»

»Mornarac« čitamo:
Negdašnji čitaoci istarske »Naše Sloge« sjećat će se onih čakavskih razgovora, u kojima su se punih četrdeset i pet godina žigogala nasilja naših dušmana, a tako i mane naših zabludjelih, zavedenih. Bile su to male, katkad fine, katkad paprene satire, koje je narod, može se reći, gutao. Ti su se razgovori nalazili obično na drugoj strani lista, pod vinjetom, koja je prikazivala dva starca u istarskoj narodnoj nošnji, jednoga s hlom u ruci, a drugoga s rukom uzdignutom. To su bili popularni Franina i Jurina. Evo kako su dospjeli u list: Iz Hrvatskog primorja došao je u Trst koncem jula god. 1871, župnik Lustik, na glasu veseljak i šaljivdžija. U veselom društvu naših tadašnjih rodujbuha, predložio im prijateljsima, da bj se u list »Našu Slogu« uveli pučki razgovori izmedju dvoji-ce seljaka, koje bi trebalo zorno prikazati. Predlog bijaše prihvaćen i prisutni slikar, svećenik Ivan Baštijan, odmah zamoljen, da nariše dva seljaka, jednoga u nošnji istočne Istre, a drugoga negdje iz Labinštine. Baštijan se molbi malo zatim odazvao, sliku dadeše rezati u drvo i tako izidje prvi razgovor »Franine i Jurine«. Bilo je 16 augusta 1871. Barba Šime.

RAD ZDENKA MRMOLJE

Zagrebački »Obzore« pod naslovom: »Njemačka rasprava izradjena u zagrebačkom Higijenskom zavodu donosi ovaj članak: »U Münchenskom časopisu »Cihj i pute« (Ziel und Wege, sve-žak 7 i 9, 1938) objelodanito je Zdenko Mrmolja (rodom iz Skrlja pri Ajdovštini, bivši student medicine na zagrebačkom sveučilištu) raspravu pod natpisom »O podjeli vi-škara rođenja u njemačkim i jugoslavenskim kotarevima 1930 u svjetlu sustava dra Mikleca. Ta je rasprava izradjena na medicinskoj političkoj sveučilišta u Münchenu (predstojnik prof. dr. H. Kärten) i na odje-ženju za Vitalnu statistiku Škole Narodnog zdravstva u Higijenski zavod u Zagrebu, ko-jemu na čelu dr. Fedor Mikleć. Kako je časopis »Cihj i pute organ najčistijeg nje-mačkog liječničkog saveza, a Zdenko Mrmolja otvara svoju studiju, koja zacjeluje ina naučnu vrijednost i velik interes za nas, s jednim-citatom kao molom iz protuslavenskog djela Adolfa Hüllera »Mein Kampf. I na kraju rasprave nalazimo na oduševljene autorove političke izvaje, za koje držimo, da nisu umjensu u publikaciji koja treba slu-žiti nauci. Autor se služio našim statistička-ma i djelima dra Fedora Mikleća, koji je veći dio svojih rasprava objelodanio u stran-nim naučnim časopisima. (ta.)

IDEALAN PRESTAVNIK ITALIJAN-SKE RASE TREBA DA BUDE FLAV

»Matin« javlja iz Rima:
U uređenom broju novog časopisa »La difesa« dela razas u jednom članku izno-seno se glavne i tipične karakteristike talijanske rase. Kao idealan talijanski tip označava se - plavi čovjek.
Aljacci. Službeni jezik naj bi bila an-gleščina.
— Talijanski listovi donose vrlo opšir-ne izvještaje o talijanskim gubitcima u Španjolskom građanskom ratu. »Tribuna« javlja, da je u borbama kod Albentose i Barracasa palo 67 Talijana, čime se pove-šilo broj »Španjolskoj palih« Talijana na 3.000. Talijanskim bolničkim brodom dopremljeno je iz Cadixa 762 teških ranj-enika u Napulj. Broj teško ranjenih Ta-lijana u Španjolskoj cijeni se na 8.000. Li-stovi nazivaju »žrtve svete ideje, najbolje-ši imenima i slave ih kao junake fašistič-ke Italije.
— Prema službenim podacima, ukupan životni priнос u Italiji iznosi ove godine 80 miliona kvintala žita. Ističući ovu čin-jenicu, talijanska štampa primjećuje da ova količina žita ne pokriva potrebe za prehranu talijanskog stanovništva, ali da Italija ipak ne će od inostranstva tražiti nijedno zno žito.

JUGOSLOVENSKA SLOBODNA ZONA U TRSTU

Suša k, septembra 1938. — »Primor-ske novine« od 2. o. m. donose ovu vijest iz Beograda:
U komunikeju narodnog odbora ju-goslovensko-njemačke trgovačke komo-re u Beogradu, koji se pod naslovom »Privredne vijesti« objavljuje svakoga mjeseca, donesena je u izdanju za mje-sec august ova vijest:
Izmedju Jugoslavije i Italije napra-vljen je sporazum radi transporta naše robe preko Trsta. Za uтовar naše robe u brodove ustanovit će se specijalne ta-rife, a Jugoslavija će imati mogućnost, da se služi prijašnjom austriskom slobodnom lukom u Trstuu. Ovaj informa-ciju donosi bulletin pod naslovom: »Ju-goslovenska slobodna luka u Trstuu.

REINKARNACIJA

Posljednji broj »Mornarac« ima i ovu cr-teu:
U milanskoj »La Domenica delo Corriere« od 24 jula 1938 u članku »E un detto di mia madre, stoji« medju ostalim i ono-kad je ono d'Annunzio u vrijeme svjetskog rata ušao u bakarski zaljev i ondje bacio u mora nekakvu staklenicu, najednom mu je skočilo u glavu, da je on već jedanput živio i to na otoru kralja Matijaša Korvina. O tome je Gabriele pisao mađarskom književ-niku Jostpu Zaaku i nadovezao, da se je u trenutku svog »savršenog«, upravo nevje-rojatnog ulaska u bakarski zaljev osjetio u »psihičkom odnosu s Korvinom«, tako da mu se činilo kao da je u Bakru kod kuće ili bolje reći kao da se nalazi u oturu svog pri-jatelja kralja Korvina. Još je svome mađarskom kolegi pisao, da je on, d'Annun-zio, živio u 15. vijeku, i to u osobi pjesnika Franje Činca iz Jakina.
Na to se je Zaak dao na posao, pretražio sve stare listine i pergamente i našao, da je onaj Činco iz Jakina bio saista našan pjes-nik i da je živio na otoru kralja Matijaša, koji, da je u varadno volio, podijelio mu knjevničku čast, upravo onako, kakao je god. 1924 Viktor Emanuel III. učinio d'Annunziju Principom »Svezastika. K tome je keraj Matijaš poklonio onomu Jakinjancu Čincu i bakarski kaštel, otuda oti i onaj osjećaj, što ga je d'Annunzio osjetio vlastiti u onu, kako je on »obitavao govortiti« »oc-currinu d'argenteo.
Prema tome d'Annunzio je već živio u 15 vijeku i bio je gospodar Bakra. Bog što, hode li se kogod javiti do čitav ih pet stotina godina i pripovijedati, kako je on živio u 20 vijeku i to na Rijeci u dobi Gabriela d'Annunzija, Principa de Monte Nevoso! Ko vjeruje u reinkarnaciju, moći će i to da proguta... B. S.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

USMENE NOVINE O. S. „ISTRE“ NA SUŠAKU POSVEĆENE MATI BALOTI

Sušak, 6. septembra 1938. — U nedjelju dne 4. o. m. održala je Omladinska sekcija društva »Istra« u Sušaku četvrti broj svojih Usmenih novina, koje su bile posvećene radu najpodniznijeg našeg čakavskog lirika — Mate Balote. Za ovaj broj usmenih novina vladao je među našom emigrantskom omladinom na Sušaku velik interes. Svako je želio da nešto čuje o Mati Baloti, o radu tog »ribara, radnika, sveučilišnog profesora i književnika, u čijim se krasnim stihovima razabiru muki udarci krute istarske stvarnosti, preko čijeg pera govore oni kod kojih su »prazni žepi« i »žuljavi dlanici, dakle sveukupni naš istarski narod. Članovi Omladinske sekcije društva »Istra« u Sušaku su u glavnom svi manjevni radnici, koji nisu u mogućnosti da se obilnije posvete čitanju, pa su zbog toga pretežno dosta slabo poznavali Balotin književni rad. Ako se još uzme u obzir novu Balotinu zbirku pjesama »Dragi kamene«, onda je jasno da je ova priredba održana baš u pravi čas.

Predavanje o Mati Baloti, o njegovom »dosadanjem radu i o njegovoj ličnosti održao je Ivo Erman (Zvanic). On je uspio da daje iscrpan i nada sve popularan prikaz o Balotinoj lirici kao i o njegovoj ličnosti. Tako da možemo otvoreno reći da je Ermanovo predavanje bilo u svakom pogledu na visini, osobito što se tiče prikaza Balotinih životnih stradanja i njegove mladosti koja u mnogome liči na djetinjstvo mladost Maksima Gorkog. Predavač je

svoje predavanje ilustrirao i recitacijama pojedinih pjesama iz »Dragog kamena«; tako da su prisutni dobili potpuno jasnu sliku o Baloti i njegovoj lirici.

U diskusiji koja je nastala iza Ermanovog predavanja neki omladinci su govorili i o Balotinu, odnosno Mirkovićevom naučnom radu, osobito o njegovom »Flaciusu«.

Omladinska sekcija društva »Istra« u Sušaku je u odabiranju tema za svoje Usmene novine — i ovoga puta, dokazala da je naša emigrantska omladina svjesna svog životnog cilja i da je put kojim je odabrala jedini ispravan, jer je u skladu sa zahtjevima odnosno interesima sveukupne naše emigracije, a s tim u vezi i od koristi našem seljačkom narodu koji živi u Istri.

I. Č.

KOMEMORACIJA U ZAGREBU

U prošlom broju našega lista »Istra« Omladinska sekcija je javila da će se održati komemoracija za Bazovičke žrtve u dvorani Učiteljskog doma. Pošto to ne dolazi sada u obzir, izvješćuje članove i prijatelje, da će se ista održati u društvenim prostorijama, Žerjavićeva ul. br. 7.

Komemoracija će se održati u nedjelju dne 11. septembra u 10 sati prije podne. Umoljivaju se svi emigranti i prijatelji da u što većem broju prisustvuju toj komemoraciji. Odbor.

NAJLJEPŠI LIK ŠTO GA JE DALA ISTRA JE MATIJA VLAČIĆ, PIŠE „PRAGER PRESSE“

»Prager Presse« donosi ovaj prikaz »Flaciusa«:

Protestantizam kod Jugošlovana — Slovenaca i Hrvata — je tek jedina epizoda ali koja nije za potcijenjenje i ako protestantizam nije izvršio onaj utjecaj koji je izvršio kod Čeha i Slovaka. Najjača ličnost koja je protestantizam dao kod Hrvata je Matija Vlačić poznat pod imenom Flacius Iliricus. On je izvršio historijsko djelo u Niemačkoj, pa je tako ispao iz vidokruga hrvatske znanosti. Toga radi je hrvatska literatura o njemu siromašna... Da tu prazninu popuni izdao je Mijo Mirković djelo »Flacius«. Auktor je profesor nacionalne ekonomije na pravnom fakultetu u Subotici i pisac koji se ne ograničava samo na svoju struku. Iškustva njegovog života punog promjena navela su ga na publicistički rad. Tako ima i djelo o Vlačiću znanstvenu osnovu u užem smislu, a u širem smislu ima to djelo pedagošku osnovu. Mirković koji je i sam Istranin otkrio je još kao gimnazijalac u svojoj ugroženoj domovini u Vlačiću jednu osamljenu svjetlost, kristalno jasan, tvrd, prkosan, snažan, neobuzdan lik, najljepši lik što ga je dala Istra, koji u sebi sjedinjuje sve odlike istarskog čovjeka: radinost do iscrpljenja, predanost stvari i ideji. Mirković je još kao mlad student u

Frankfurtu n/M., gdje je Vlačić umro, počeo sakupljati materijal, a da taj posao nije potpuno završio i tako da Vlačićuofiguri konačnu formu. Zauzet ostalim dužnostima požurio se da preradi sabrani materijal. Poslije predgovora u kojem objašnjava postanak djela i svoj odnos prema njemu, koncepciju, postanak i sudbinu svoga rada, daje pregled specijalne i opće literature, a zatim dolazi uvod. U šest poglavlja obradjuje stanovite Vlačićevu na prekritu vremena, hrvatski »mikrokozam«, Vlačićevu sudbinu, njegovo djelo, karakter i konačno protestantizam, naročito hrvatski. Možda bi u pojednostinostima naučno istraživanje došlo do drugih rezultata, ali je Mirkovićeva spoznaja da je Vlačić racionalist, koji svuda traži konkretne i pozitivne spoznaje i vodi neprekidno borbu protiv zla u svijetu i u sebi i koji, se bori, od stjeptom evropskog zapada za pobjedu misli i razuma nad mistikom, za smanjenje bolova, čovječanstva s vjеровu i uspjeh svoga rada, ta Mirkovićeva spoznaja o Vlačiću je isto tako tačna kao i mišljenje da je Vlačić u svemu tomu učitelj. »Njegova misao se još prije četiri stotine godina kretala na čudesnim visinama, gdje je zrak čist i oštar, a vidik jasan i proziran. Nije sudjeno svima da se uspnu do tih visina, na kojima hvata vrtloglavica, ali su hrabri pozvani da pokušaju da tamo dođu.«

DEKAN IVAN FLEGO

(USPOMENE IZ ISTRE)

Mnogo ima ljudi u našoj Istri koji neće ući u povijest. Mnogo ih ima koji su za cijelog svoga života ostali nepoznati javnosti, ali koji su ipak nosili na svojim leđima gotovo svu našu narodnu borbu. Za njih znađe samo mali puk, među kojim su skromno živjeli i djelovali. Novine i knjige o njima ne pišu. Preko njih se prelazi kada se govori o razvoju našeg naroda, a njihove zasluge se pripisuju u velikima. Kao što su živjeli skromno i tiho vršili svoje dužnosti, tako i umiru nezapaženo i zaboravljeni.

Jedan od tih »malih« naših istarskih ljudi bio je i pokopnik dekan Ivan Flego. Zasluge je svako poštovanje kao narodni svećenik. Njegove svećeničke riječi nije ga sprečavale da nacionalno misli, osjeća i da radi, premda nije bio političar. Još manje strančar. Ali on je bio na svome mjestu kao čovjek i kao svećenik; bio je svome narodu vjieran prije i poslije svjetskog rata; vjieran do smrti. Mnogi Istranin ostavje Istru, ali pok. dekan Flego ostade tamo u svome rodnom kraju... Umro je u Crnici, pokraj svog rodno selo Štrpeđa... U Buzetu je bio dekan, a u Crnici — kapelan... Ponižen, ali ostade na svojoj rodnoj grudi na selu lišen svake rasonode i društva.

Kuća, crkva i seljak, to je bio njegov svijet, osobito poslije rata. Njegovo društvo bile su njegove misli i nacionalne težnje i osjećaji. Umirao je polaganog gledajući dnevno izlaz sunca i

buzetski zvonik na kome je, sada nestali glagoljski natpis, jasno zborio da je tu živio i u svom se jeziku Bogu molio hrvatski narod kroz stoljeća i stoljeća... Tu u Crnici sjedio je onih za njega krasnih dana, kada je svojim gromkim glasom pjevao veliku misu u Buzetu i držao propovijedi svome narodu na svome jeziku. Kako je to bilo bolno svakog dana sretati seljake s kojima ne možeš slobodno govoriti. Tu je on živio kao zarobljenik pažljivo nadziran. Turgovao, bolovao duševno, amirao i umro u 61 godini svog života, a svatko bi mu rekao da će doživjeti i 90. godinu. Umro daleko, prerano kao i mnogi naši rodoljublji tamo u Istri, tamo na bojnomoj polju.

Njihovi grobovi mnogo govore... Nek govore i nama bjeguncima... Maša svijeta iz čitave Buzetštine, šuteći i oborene glave »odratila je na groblje svog dragog dekana — kapelana, mnogo, mnogo razmišljajući... On, junak tijelom i zdrav, plentogot i veselog temperamenta, dobroćudan, optimista i velik umjerenjak, njega već nema među živima... Bol duše... Zalovao...

Pokopnik dekan Flego bio je kao nepopćudan i nesimpatičan penzioniran (1923 god.) Smlaovani su mu se i dozvolili da bude dušobrižnikom u Crnici. Smetalo je kao dekan i kao djetle svoga naroda novim gospodarima. Silkanacijama raznim htjede se kao prisiliti da zapusti Buzet i svoj položaj kao dekan. Jedne nedjelje javih mu da će oni

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NAŠI V ITALJANSKIH REVIJAH

V Rimu je izšla dvojna številka revije za politiko in književnost »La ruota«, št. 3—4, ki je posvećena Jugoslaviji. Umberto Nani ima članek o razmerju »Italije do Jugoslavije«. Alfio Russo o »Sestanku v Benetkah« med dr. Stojadinovićem in Cianom, Luigi Saporo o bolgarsko-jugoslovan sporazumu, M. Clarinda Maly o Italijan gledališču v Ljubljani, (posnetek rezultatov razprave prof. Skerija v »Kronike«, ter S. M. Hristić glasbenem življenju v Jugoslaviji, kjer je slovenska glasba zelo nepopolno prikazana. Med članki so prevodi iz moderne jugoslovanske lirike in proze, ki jih je priredil prof. Luigi Salvini. Izmed naših so zastopani Gradnik in Kosovel.

V reviji »Circolle« je prof. L. Salvini napisal lep članek o Župančiču, ki ga imenuje »brez dvoma najbolj znano in najbolj pesniško postavmo med modernimi jugoslovanskimi pesniki«.

NOVA ŠTEVILKA »NAŠEGA RODA«

Izšla je prva številka »Našega roda« s sledećo vsebino: Janko Samec: Ljubim svoj jezik (pesem). Anton Ingolčić: Sirota (uvodna povest). Danilo Gorinšek: Včasih (pesem). Vlado Klementić: Matjažek. Pavel Kunaver: Deček z Jutrovega, Po filmu Disneya: Nočtova barka (slikopis). Viliam Kunst: Za tri dinarje elektrike, Supančić-Capek: Zarko in Pisanka, Josip Ribičić: Novica. * * * Nišo Šteli, Jože Župančić: Subotica — mesto kmetov, Ivan Kuščer: Bohotnica, Mirko Kunič: Boj z zmajem, Leopold Poljak: Zvijazec domek — črvo ja bobko. Sledijo: Zgodba brez besed, Drobne zanimivosti, Mladina piše in na platnicah uganke, razpis 40 lepih nagrad in drugo. Številka je bogato ilustrirana. Poleg številnih fotografij in slik so še ilustracije Fr. Mihelića, Božidarja Jakca, Elnka Smrekarja, Otona Gasparlija, Avgusta Bučka, Avgusta Černigoja in drugih. Povest v rubriki »Mladina piše« ilustrira učenec Tomaž Kvas.

NOVI BROJ »MORNARA«

Novi broj Car Emiñovog »Mornara« ima ovaj sadržaj: Mornari Dug živoi našem mladom kraju. — Sedam pitanja. — Kr. Dundo Simo: Gajetunski razgovori. — Kr. broj »Jadrana« u newyorkkoj luci. — C.: Kraljevica. — B. Š.: Vjerovali ili ne... — Ljubo Dorčić: Složno moji, ako Bog da. — Pomorski zastava plavo-bijelo-plavo. — Tajna jednog našeg jedrenjaka. — Odgovori na sedam pitanja. — Stari i mladi.

APEL ČITATELJEM!

Prvo polletje je za nami, toda še vodno je mnogo naročnikov, ki niso plačali naročnine za prvo polletje. Naš list se ne nahala v najboljših prilikah in če šo naročniki ne izvršijo svoje dolžnosti napram listu, predi resna opasnost za njegov obstoj.

Zaradi tega prosimo naročnike, da bi poslali vsal del naročnine, ker tuudi mi moramo izvrševati svoje obveznosti napram tiskarni.

DOVRŠIMO DOM BANA MATKA LAGINJE

Već preko godine dana ne radi se na »Domu bana Matka Laginje« na Trešnjevki u Zagrebu. Postavljeni su temelji i podiglo se zidove od prvog kata ali se moralo radove obustaviti radi pomanjkanja sredstava.

Mjesto da nam taj dom bude pomos, on nam stoji na ruglo onako zapušćen, a i nevrjeteme ruši polako i ono što je podignuto. Za to vrijeme naši beskućnici lutaju bez krova naokolo.

Da se oduzimo dostojno banu Matku Laginji i da zbrinemo one naše najpotrebnije, htjeli smo podignuti taj dom, nadajući se u pomoć svih emigranta, naročito Istrana, a i ostalih Hrvata koji postojeću uspomenu posljednjega bana Trojedinne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Društvo »Istra« je stavilo sebi u zadatak da taj dom dovrši što prije. S našim sredstava raspolaze već sada, pa apelira na sve one koji bi tu humanu i narodnu stvar htjeli pomoći, da daju svoj doprinos za »Dom bana Matka Laginje«. Prvi apel je već donio ploda, pa donosimo prvi spisak lica-kolja su dala svoj obol ovog mjeseca u tu plemenitu svrhu društvu »Istra« u Zagrebu. (Zerjavčevića 7).

Table with 2 columns: Name and Amount. Includes names like Marčelja Roman, Marsić Milan, Brunić Dinko, Bačić Ivan, Mohorović Božo, Štrk Albert, Mrkobrada Nada, Zavarčić Dr. Ivan, Zapanić Stanko, Zlatić Matko, Jesušić Olga, Štrk Franjo, Opačić Vjekoslav, Nežić Janko, Buić Franc, Eleršić Vjekoslav, Škopinčić Franjo, Košuta Josip, Veličić Nikola, Ukupno.

ŠIRITE „ISTRU“

STARO ŽELEZO

Podgrat, sept. 1938. (Agis) — Fašistična združenja trgovce v posameznih pokrajinah, so pred 1 mesecem razposlala svojim članom posebno okrožnico, s katero jih pozivajo na zbiranje starega železa in papirja.

Vsak trgovec naj bl. ko nabeře gotovo količino starega železa vsake vrste, to sporodil posebnemu za to ustanovljenemu uradu »Centro raccolta rottami di ferro«, ki so jih ustanovili pri pokrajinskih tajništviha fašistične stranke. Ravno tako naj bi poročali, ko nabeřejo primerno količino papirja, posebnemu pokrajinskemu fašističnemu uradu, ki bo od časa do časa s tovrstnim automobilom pobiral nabrani materijal od trgovcev.

Vsi ti ukrepi so izdani na ukaz iz Rima in so posledice intenzivnega delovanja za gospodarsko osamosvojitve Italije.

ti neke provalliti u crkvu i na nas obolju navalliti šta da učinimo? Idimo u crkvu — odgovori mi odlučno. I podjismo. Ali ne navallite te nedjelje, nego 10. maja 1922 godine. Provalšite u dekanov stan, odnoseše sve što im se nije svjidaljo spalivši sve pred crkvom. Njega odvodeše u crkvu čuškajući ga. I sve ono njima mrsko crkveno spalše. Ta ista hrabra četa provall i školu i u moj stan sa revolverima u ruci... Sve ono moje njima neugodno izneseše pred školu; a ujedno sve, upravo sve školske knjige, oko četiri hiljade, i sve aparate, sve ovo spalše... Gorilo i plamsalo kao krijes na Ivanje. Nedugo poslije ovog »krijesa«, bio pok. dekan Flego umro i krlješčan i premještan kao kapelan u Crnici... A naš narod? Šta? Šutio je i šuteći zapustio crkvu da protesta protiv postupka »vlasti« napram pok. dekanu Flegu i protiv promjena u crkvi. Novi svećenik, »regnicolo«, vrši sve obrede u talijanskom i latinskom jeziku. Brodiše također talijanski. Novi orguljaš, Talijan, pjeva crkvene pjesme talijanski. Crkva je prazna. »Grlanjak« su agitrali da se naš narod povrađi u crkvu. Nisu uspjeli. — Dođe k meni općinski načelnik molći me da, nagovorim ljude da dođem u crkvu i da opeć budem orguljaš i da pjevam s dječom talijanski. Nisam naravno, prihvatilo tu molbu. Ovo pripioh pokopnikom dekanu. A on meni: »Držite se čvrsto. Narod nek bojkotira sada crkvu. Nek se Bogu — molli kod kuće, da nam On pomogne.« — Još jedno veselo sjećanje: slom Austro-ugarskog carstva Svi mi razdragan. Na svim javnim zgradama saradnjom pok. dekana, izvješile se u gradnjuzi naše zastave. I na prsima imali

smo naše trobojne vrpce. Tako okičeni došli smo i u crkvu. Kao orguljaš nisam mogao inače a da ne sviram na orguljama »Izjave naša« i druge naše nacionalne pjesme. Narod sav razdragan te nedjelje je izlazio iz crkve. Pok. dekan Flego odmah poslije mise reče mi: »Malo je fallio da nisam zapjevao Slava va Vršnjih Bogu mjesto Gloria.« Sav je plivao u radosti... Ali to naše veselje nije dugo trajalo... Došli su novi ljudi, novi zakoni... nove naredbe... — Nakon 10—15 dana poslije propasti austrijske caravine dođe u Buzet talijanska vojska... — Već 20 godina dake.

Još jedno sjećanje iz doba prije rata... Pokopnik dekan Flego veselo se kada podjismo ispod Buzeta. Narodni dom (1908 god.), a odobravao veselje se kada nešto kasnije osmosavimo »Školsko društvo«. No pokopnik dekan Flego ostao do smrti narodnjakom. Šta je osjećao on kada je pisao svoju oporuku, u koju je umio svoju posljednju želju, da mu se pjevaju zadušnice na hrvatskom jeziku? — Ova njegov testament najbolic karakteristiše pok. dekana. Flego... Gdje se rodio, tu i umro. Život kojim je on živio, za njega čovjeka slobodna duha bila je prava tamnica... Vječna žalost... Smrt... I bi pokopan na groblju rodno kraja gdje podivaju samo seljaci. S njima živio živ, a sada kao mrtvac... I ova smrt pok. dekana Flego nek sve naše izbjeglice prenese barem duhom u Istru; nek u name, probudi želje, žudnje, osjećaje... Čast i uspomena pok. dekanu Flegu i svima našim tamo u Istri umrlima, poginulima i izgnanim! — Barba Vice.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj na podnu. — Ogdas se računaju po cjeniku rova ulica 48. III. kat. — Tiskar: Stećakinja čekovnog računa 36.789. — Vlasnik i izdavač: Konzorij »Istra«. Matarskova ul. 28a III. broj telefona 67-80. — Za uređništvo odgovara IVAN ŠTARŠIĆ, Zvonice ulica 48. III. kat. — Za tiskaru odgovara Tiskara »Istra«, Matarskova ulica broj 28a. — Za ispravak odgovara Tiskara »Istra«, Matarskova ulica broj 28a.